

LOCKE: QUATRE TEXTOS DE L'ASSAIG SOBRE L'ENTENIMENT HUMÀ

1.- Els límits de les nostres capacitats

Les nostres capacitats són les adequades al nostre estat i als nostres interessos. Perquè, tot i que la compressió del nostre enteniment quedi molt curta respecte a la vasta extensió de les coses, tindrem motius suficients per lloar el generós autor del nostre ser per aquella porció i grau de coneixement que ens ha concedit, tan per sobre de tots els altres habitants de la nostra morada. [...] La làmpada que ens dóna llum brilla prou per a tots els nostres menesters.

Assaig sobre l'enteniment humà, Introducció, n. 5.

Comentari: A diferència del racionalisme, l'empirisme considera que tot allò que coneixem a través dels sentits compleix amb la regla d'evidència. El límit de l'evidència és el límit dels sentits corporals (externs o interns). Descartes havia escrit amb ironia sobre les limitacions del 'bon sens', que en canvi per a Locke és suficient ('brilla prou') per guiar-nos en la tasca de conèixer.

2.- La ment, *tabula rasa*

Suposem, doncs, que la ment sigui, com es diu, un paper en blanc, net de tota instrucció, sense cap idea. Com arriba llavors a tenir-la? D'on es fa la ment amb aquesta prodigiosa quantitat que la imaginació il·limitada i activa de l'home ha enregistrat en ella, amb una varietat gairebé infinita? A aquestes preguntes contesto amb una sola paraula: de l'experiència.

Assaig sobre l'enteniment humà, 1, 2.

Comentari: Segons Locke, la ment no pot produir idees espontàniament. No coneixem amb els sentits, sinó amb la ment. Però la ment el que fa és construir o posar ordre en les percepcions que provenen de l'experiència. Aquesta és una diferència central amb el racionalisme.

3.- Els dos orígens de les idees

L'enteniment no coneix cap idea que no sigui de les que rep d'un d'aquests dos orígens: «els objectes externs doten la ment d'idees i qualitats sensibles», que són totes aquestes percepcions diferents que es produeixen en nosaltres; i «la ment dota a l'enteniment amb idees de les seves pròpies operacions».

Assaig sobre l'enteniment humà, l.2, cap. 2, 5.

Comentari: Per a l'empirisme totes les idees deriven de les impressions i sensacions que provenen de l'experiència. Però l'experiència no només prové dels sentits corporals externs. També tenim experiència dels nostres estats emocionals interns (joia, tristesa, gaudi, por...). El coneixement del que Locke anomena 'les pròpies operacions de la ment' no és innat, sinó que deriva de les nostres experiències.

El mecanisme de la sensació

De la mateixa manera que es produeixen en nosaltres les idees de les qualitats originàries, podem pensar que es produeixen les de les qualitats secundàries, és a dir, per l'actuació de partícules insensibles sobre els nostres sentits. Perquè resulta clar que existeixen, i en gran quantitat cossos tan petits que no podem descobrir pels nostres sentits ni el seu volum, ni la seva forma, ni el seu moviment, com evidentment ocorre amb les partícules de l'aire i de l'aigua, i amb altres moltíssim més petites que aquestes. Potser tan petites respecte a les partícules de l'aire i de l'aigua com ho són aquestes respecte a un pèsol o a un granit. Suposem, perquè, que els diferents moviments i formes, volum i nombre de les dites partícules provoquen en nosaltres, quan afecten els diversos òrgans dels nostres sentits, aquestes sensacions diferents que ens produeixen els colors i olors dels cossos: que una violeta, per exemple, per l'impuls d'aquestes partícules insensibles de matèria, de forma i volum particulars, en els diferents graus i variacions dels seus moviments, faci que les idees de color blau i de l'aroma suau d'aquesta flor es produeixin en la nostra ment, perquè no és gaire més impossible creure que Déu hagi unit semblants idees a moviments amb què no guarden cap similitud, que ho és pensar que hagi unit la idea de dolor al moviment d'un tros d'acer que esquinça la nostra carn, moviment respecte a què aquesta idea de dolor no té cap similitud.

Assaig sobre l'enteniment humà, l.2, cap. 8, n. 13.

Comentari: Locke té, com la física de la seva època, una concepció corpuscular de la realitat, constituïda per àtoms o corpuscles que s'associen. D'aquí en derivarà una concepció psicologista del coneixement. Coneixem per associació i combinació de les impressions que produeixen idees.